

Jak (ne)mluvit s lidmi se zdravotním postižením a proč na tom záleží

Praktický manuál pro podporu férové komunikace,
odbourávání **předsudků** a budování důvěry při
komunikaci s lidmi se **zdravotním postižením**.

V Česku žije přes

400 000 lidí

s nějakou formou **zdravotního postižení** v produktivním věku. Tito lidé se běžně potýkají s **nižší zaměstnaností**, **nepřiměřeně** nízkým finančním ohodnocením, **nedůvěrou** veřejnosti a **složitým systémem podpory**. Zároveň ve společnosti panují silné **stereotypy** o jejich pracovních schopnostech.

65%

OZP

uvádí, že je jejich rodinný rozpočet **závislý** na invalidním důchodu.

zvažuje **riziko** přezkumu invalidity při rozhodování o tom, zda a v jakém rozsahu bude **pracovat**.

45%

OZP

50%

OZP

Zhruba **polovina** české veřejnosti si myslí, že lidé se zdravotním postižením **zkreslují** svůj zdravotní stav, **aby získali invalidní důchod**.

Je proto **nezbytné** posílit komunikaci a osvětu, aby si veřejnost **legální** práci v souladu se zákonem nevykládala u OZP jako zneužívání systému.

Inkluzivní slovník

OZZ

osoba zdravotně znevýhodněná, předstupeň před osobou se zdravotním postižením. I když má vážné zdravotní problémy, nestačí to k uznání postižení a možnosti dostat invalidní důchod.

OZP

osoba se zdravotním postižením, která má uznané zdravotní postižení prostřednictvím rozhodnutí Institutu posuzování zdravotního stavu.

Průkaz OZP

doklad, který potvrzuje, že má člověk zdravotní postižení. Podle jeho stupně mu přiznává určité výhody a slevy, např. **pro parkování na místech vyhrazených pro invalidy**.

Existují celkem tři typy průkazů:

1. **TP** – těžké postižení (mírnější omezení)
2. **ZTP** – zvlášť těžké postižení
3. **ZTP/P** – zvlášť těžké postižení s potřebou průvodce

Invalidní důchod

penze vyplácená měsíčně lidem, kteří kvůli **zdravotnímu postižení** mají omezené pracovní uplatnění.

Existují 3 stupně, a to podle míry poklesu pracovní schopnosti:

	Pokles schopnosti pracovat	Průměrný invalidní důchod (k 31. 12. 2024, měsíčně)
1. stupeň	o 35–49 %	9 906 Kč
2. stupeň	o 50–69 %	11 704 Kč
3. stupeň	o 70 % a více	17 325 Kč

Chráněný trh práce vs. volný trh práce

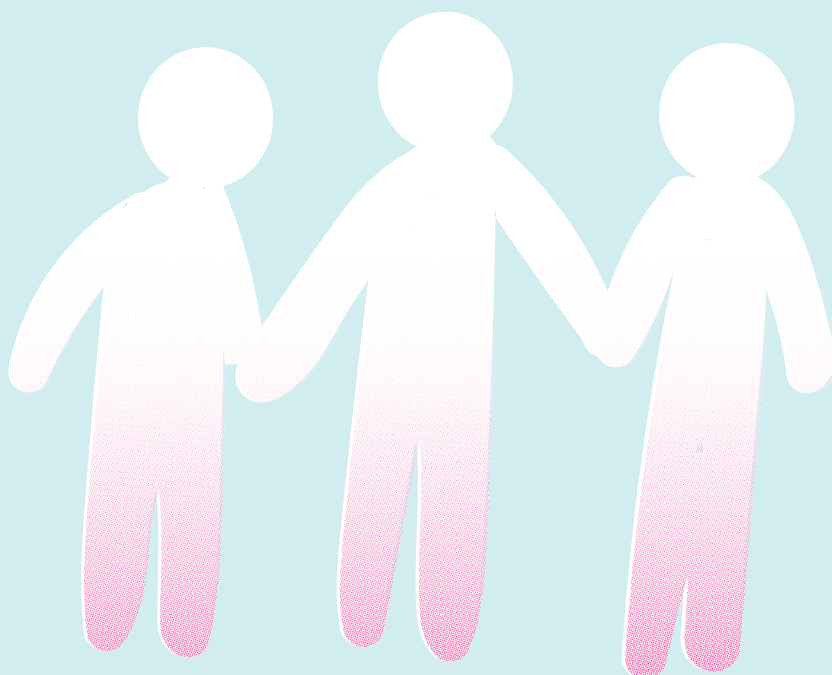
Volný trh práce = Je otevřený **všem** uchazečům o práci, **má běžné pracovní podmínky**. Patří sem státní správa, běžné firmy, podnikatelé – **prostě to, kde pracuje většina z nás**.

Stát ukládá firmám s více než 25 zaměstnanci povinnost zaměstnávat alespoň **4 % OZP**.

Chráněný trh práce = Stát přispívá firmám na mzdy zaměstnanců se **zdravotním postižením**. Zároveň **podmínkou** je, že **alespoň 50 %** pracovníků tvoří **lidé s postižením**.

Inkluze

kontroverzní téma, které vzbuzuje **emoce** hlavně ve **školství**.
I v dospělosti bychom měli ale dbát na rovné podmínky a snažit se začlenit (nejen) lidi se zdravotním postižením do společnosti, **práce i běžného života**.

Nejčastější komunikační chyby a stereotypy

Stereotyp

„Lidé s invalidním důchodem nemusí pracovat, mají přece důchod.“

„Člověka s postižením poznám na první pohled.“

„Nemůžeme přijmout člověka se zdravotním postižením, nejsme bezbariéroví.“

„Lidi se zdravotním postižením nechtějí pracovat.“

Skutečnost

Domácnosti, v nichž žije alespoň jeden člověk se zdravotním postižením, patří v ČR k nejchudším.
Průměrný měsíční invalidní důchod (12 998 Kč) je nižší než průměrná mzda (45 899 Kč).

Odhadem **75 % OZP** má postižení, které **není na první pohled viditelné** (duševní poruchy, nemoci krve a imunity apod.)

Zaměstnání člověka se zdravotním postižením **nevyžaduje** často drahé úpravy pracoviště. Často stačí to, na co mají zaměstnanci nárok již podle **současného zákoníku práce a souvisejících předpisů**.

K práci přistupujeme podobně bez ohledu na to, jestli máme hendikep nebo ne. I pro lidi se zdravotním postižením **je důležitá kvalitně odvedená práce**.

Polovina lidí se zdravotním postižením dá přednost **splnění pracovního úkolu před svým zdravím**.
U zdravých lidí je to stejné.

„Bereme jen lidi
na plný úvazek.“

Lidé se zdravotním postižením **preferují kratší pracovní úvazky**. Důvodem je nejen jejich zdravotní omezení, **ale i relevantní obava, že by mohli přijít o invalidní důchod.**

Přemýšleli jste už nad sdílenými pracovními místy? Koncem pracovní doby?

„Lidé se zdravotním
postižením jsou
pořád nemocní.“

Lidé se zdravotním postižením **nejsou pořád nemocní**. Pravdou ale je, že stráví nemocí průměrně o **1-2 dny měsíčně více** než zdraví zaměstnanci.

Zdraví lidé s plným úvazkem marodí průměrně cca **7 hodin** měsíčně, lidé s invalidním důchodem **cca 18 hodin**. V rámci plného úvazku mohou zaměstnanci odpracovat cca **170 hodin** měsíčně.

„Nemůžeme přijmout
člověka se zdravotním
postižením. Nemáme tu
nikoho, kdo by se o něho
mohl celý den starat.“

47 % dospělých si myslí, že lidé se zdravotním postižením jsou **vždy závislí na jiných lidech**. Často je to spíš náš pocit. Závislí jsou většinou ti, kteří pobírají příspěvek na péči.

Ti se ale o práci většinou nehlásí. Příspěvek na péči pobíralo v roce 2023 kolem **80 tis. osob v produktivním věku (18-64 let)**.

**Chybný výrok
/ přístup**

**Proč je
problematický**

**Jak to říct
/ udělat správně**

„Ale vy vypadáte
úplně normálně.“

Zpochybňuje na první
pohled neviditelná
postižení.

Nehodnoťte vzhled –
**akceptujte sdělenou
skutečnost.**

„Na tuhle práci asi
nemáte síly, ne?“

Zpochybňuje schop-
nosti a motivaci.

„Můžeme se společně
podívat, **co by
pro vás bylo vhodné?**“

„Vždyť máte invalidní
důchod, tak práci
nepotřebujete.“

Zasahuje do soukromí
a finanční situaci
dané osoby.

**Mzda by měla odpoví-
dat výkonu v práci,**
ne v soukromém životě.

„Máte invalidní důchod,
tak vám dáme méně
peněz než Pepovi.
On potřebuje víc
peněz, má 3 děti.“

Zasahuje do soukromí
a srovnává
nesrovnatelné.

**Člověk se zdravotním
postižením vydává
nemalé prostředky**
např. za léky.

„Už jdete zase
k doktorovi?“

Může vytvořit pocit
viny, neprojevuje
žádnou empatii.

Jak přistupujete k ostat-
ním zaměstnancům?
**K lékaři chodí
i zdraví zaměstnanci.**

„Už zase marodíte?“

Zlehčuje nebo
zpochybňuje zdravotní
stav člověka.

„**Můžeme společně
naplánovat předání
práce,** abychom stíhali
vše v termínu? Kdy vám
bude lépe?“

Co je dobré vědět, když k vám přijde člověk s postižením

Mohl zažít předsudečné násilí

(fyzické i slovní útoky kvůli svému postižení).

**Může mít obavy, že když se bude až moc
snažit zapojit do pracovního procesu, přijde
o invalidní důchod.**

Má za sebou často opakovaná negativní posouzení

(např. od posudkových lékařů, ale často také od zaměstnavatelů).

**Tito lidé mají často zažité tzv. autostereotypy, kdy
se domnívají, že nejsou dost dobří, nebo že na danou
pracovní pozici nemají. Zkuste podpořit jejich chuť
pracovat a snahu být samostatní.**

Získáte tím loajální zaměstnance.

Klíčová doporučení co dělat a čemu se vyhnout:

- ✓ Vytvářejte **bezpečný a příjemný prostor pro otevřený dialog**.
- ✓ Uvědomujte si, že **lidé přichází z různě náročných prostředí** a mají různé zkušenosti se systémem.
- ✓ Vysvětľujte svoje potřeby a možnosti **lidsky**.
- ✓ Používejte slovní spojení „**člověk se zdravotním postižením**“ (**nikoliv** postižený, mrzák, blázen apod.).
- ✓ V komunikaci označujte nejdřív **člověka**, pak **postižení** - tedy „člověk se ztrátou zraku“ (nikoliv „nevidomý člověk“).

- ✗ Vytváření dojmu, že lidé se zdravotním postižením jsou **přítěž/ problém**.
- ✗ **Zlehčování postižení**, a to zvláště u těch neviditelných.
- ✗ **Přehnané litování** nebo obdiv člověka jen z důvodu jeho postižení.
- ✗ **Záměrné ignorování** lidí s postižením jak v kolektivu, tak i na veřejnosti.
- ✗ **Automatické tykání** - člověk s postižením nemá intelektové omezení (v drtivé většině případů) a je si plně vědom našeho nevhodného chování.

Jak by bylo vám, kdyby se k vám někdo takto choval?
Když si nejste jistí, představte si sami sebe v situaci toho druhého.

Závěrem

Snažte se **vyhnout stereotypům** a ptejte se na individuální potřeby.

Nepředjímejte, co by mohlo být pro lidi s postižením dobré – **ptejte se, jaké pracovní podmínky by jim nejvíce vyhovovaly**. Většinou potřebují méně podpory, než si myslíme.

Postižení nemusí být na první pohled vidět – je proto důležité ke každému přistupovat s respektem a bez předčasného hodnocení.

Aktivně naslouchajte, mějte nehodnotící přístup a vytvářejte prostor pro **bezpečnou zpětnou vazbu**.

Současná situace v číslech

Každý **10. člověk** v ČR má nějaké zdravotní omezení.

Téměř polovina z nich má přiznané zdravotní postižení v **1., 2. nebo 3. stupni**.

75%

Čechů a Češek

si myslí, že podmínky pro uplatnění
OZP na trhu práce **nejsou dobré**.

souhlasí s tím, že by měli mít
zaměstnavatelé **povinnost zaměstnávat**
lidi se zdravotním postižením.

48%

české veřejnosti

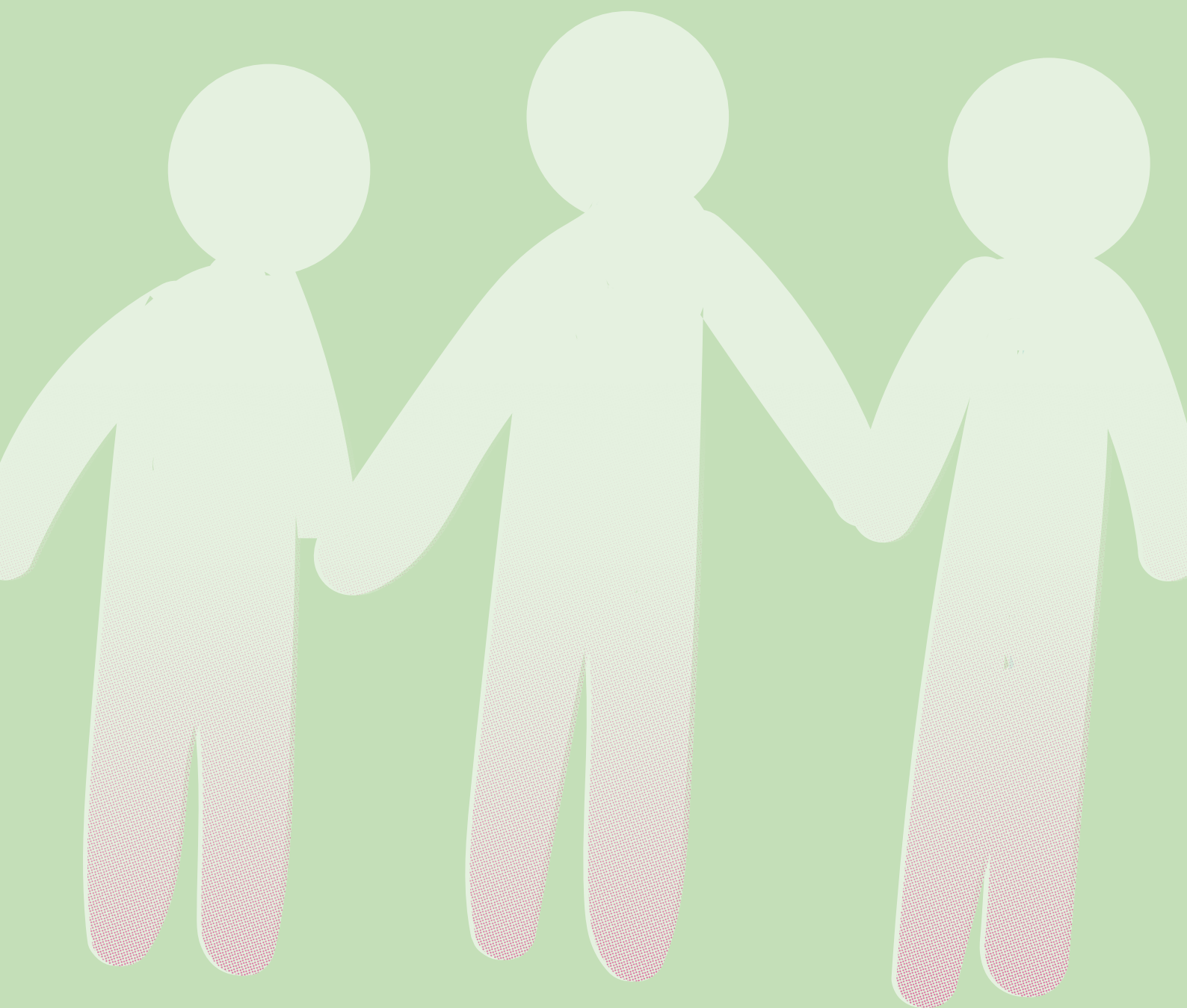
54%

lidí

lidí si myslí, že sociální systém
nedokáže dostatečně pomoci lidem
se zdravotním postižením.

U více než pětiny lidí se zdravotním postižením **ovlivnil vzdělávací dráhu**
jejich zdravotní stav anebo nedostatek jiných příležitostí.

Dvě pětiny ekonomicky aktivních lidí se zdravotním postižením **nejsou spokojeni**
s výší odměny za práci. Jsou totiž běžně odměňováni nižší mzdou než zdraví lidé.

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

TREXIMA

STEM

T A
Č R

Tento projekt je spolufinancován se státní
podporou Technologické agentury ČR v rámci
Programu SIGMA.

www.tacr.cz
Výzkum užitečný pro společnost.